KAYIP SESLERİN İZİNDE

Emre Aracı

İstanbul sokaklarında *Ernani*'yi düşünmek

31 Ocak 1846 akşamı İstanbul, 1842'de *Nabucco* ile dünya müzik çevrelerinde ilk olarak adından ciddi anlamda söz ettirmeye başlayan 29 yaşındaki genç Verdi'nin dehası ve "operaya yeni bir soluk getiren Ernani" ile Naum Tiyatrosu sahnesinde tanışmış oldu.

Çocukluğumda elimden düşüremediğim bir oyuncak vardı; geçenlerde onu eski bir kutunun içinde buldum. Adının stereoskop olduğunu o zamanlar bilmiyordum. Üzerinde tırnak kadar küçük fotoğraf şeritlerinin yer aldığı, CD'ye benzeyen bir disk, dürbün gibi bir aletin içine konur ve ışığa tutularak bakılırdı. Diskte yer alan ikiz fotoğraflar bir odakta sabitlendiğinde gözlerimin önünde bir anda netleşen o üç boyutlu manzaraya adeta adım atıp içinde dolaşmak isterdim. Bir çocuğun yaratıcı dünyası açısından o karanlık kutu içerisindeki bu renkli hayal manzaralar o kadar gerçekçiydi ki o kareleri yavaş yavaş değiştirdikçe, karşımdaki görüntülerin canlılığında, başka bir boyutta farklı bir varoluşun mümkün olabildiğine şüphe edemeyeceğime iyice inanırdım. Şimdilerde görüyorum ki artık insanlar akıllı cep telefonlarına taktıkları sanal görüntüleyiciler ile belki de benzer yolculuklara çıkıyorlar, ancak kimilerimiz hâlâ eski bir oyuncağımızı düşünerek ruhumuzun engin derinliklerindeki gözlerimizin arkasına yerleştirmiş olduğumuz o görülmez filtreler sayesinde, çoktan değişmiş bir dünya içerisinde etrafımıza bakarken dahi, gördüğümüz manzaraların çok ötesinde, sanki o stereoskopa bakıyormuşuzcasına, hâlâ farklı dünyalar, hayatlar ve hakikatler görebiliyor ve onların birer kandil gibi yanmaya devam eden loş ışığında yaşama olan bağlılığımızı sürdürebiliyoruz.

Bir tahnitçinin vitrininde sıra sıra dizili, içleri doldurulmuş cansız kuşlar, aslanlar, kaplanlar ya da zarif flamingolar gibi donuk bakışlarıyla, ruhları sökülmüş bir halde, sadece birer maske gibi bugün ayakta durabilmeyi başarmış cepheleriyle bana bakan, bir zamanların heybetli binalarının arasından, Beyoğlu'nda, geçmişte adı

İstiklâl Caddesi, Grand Rue de Pera iken (19. yüzyıl).

Charles Dickens'ın editörlüğünü yaptığı Household Words dergisinin Londra'daki ofisi.

Eustace Clare Grenville Murray'nin Household Words dergisindeki yazıları "The Roving Englishman" adı altında çıkardı.

19. yüzyılda hanımlar Beyoğlu'nda operaya tahtıravanla giderdi (Abdullah Freres, 1865).

Grand Rue de Pera olan İstiklâl Caddesi'nde yürüdüğüm günler işte o maskeden ibaret yapıların arkasındaki yitik hayatları da belki ruhumun derinliklerinde taşımayı öğrendiğim ve nice anı kitabından, eski gazetelerden oraya kaydettiğim o üç boyutlu stereoskop görüntüleriyle hayalimde yeninden kurgulamaya çalışıyorum. Karşımdan gelen sert bakışlı insan selinin arasında, akıntıya karşı yüzerken dahi, restorasyonu yeni bitmiş tarihi bir binanın soluk floresan ışıklarıyla aydınlatılmış yeni vitrinine gururla yerleştirilmeyi bekleyen ve hepsi aynı fabrika kalıbından çıkma, aynı surat ifadelerini taşıyan plastik mankenleri bir kenara bırakarak, o görkemli döküm kapının arkasındaki geçmiş hayatlardan yükselen sesleri duyuyor, kimi zaman o eski binanın yerinde yeni binalar türemişse dahi, geriye kalan enkazda, bir arkeolojik kazıda bulunan bir objeye dokunurcasına o eski hayatlara dokunulabileceğini hissediyor ve yitik bir devre umutsuzca ağıt yakmaktansa o geçmişi hiç olmazsa kelimelerle yaşatmaya, ayakta tutmaya, sanal bir dünyanın sunduğu gerçeklik gibi gerçek kılmaya gayret etmenin önemine inanıyorum.

İşte bu düşüncelerle Çiçek Pasajı'nın önünden geçerken aklıma Charles Dickens'ın editörlüğünü yaptığı meşhur Household Words dergisine "The Roving Englishman" adı altında yazılar yazan ve bir süre Tepebaşı'ndaki İngiliz Büyükelçiliği'nde görev yapmış olan 1. Buckingham Dükü'nün gayrimeşru oğlu Eustace Clare Grenville Murray'nin (1824-1881) 1854'te aynı adla Routledge and Co. tarafından basılan kitabında "Güzel İstanbul! Seni nasıl da bir aşk ve şiir halesi çevrelemiş; bu nasıl da vahşi bir romantizm, ne parlak ve harikulâde bir cazibedir" ifadesiyle tasvir ettiği Osmanlı başkentinden yollamış olduğu bir makale geliyor. Ancak şunu da eklemek gerekir ki Dickens'ın Household Words dergisinin Ocak 1855 sayısında yer verdiği "The Roving Englishman at the Pera Theatre" başlığını taşıyan bu makalesinde daha çok hiciv tarzı yazılarıyla dikkat çeken Murray'nin çok farklı bir İstanbul, daha doğrusu Pera betimlemesi göze çarpıyor.

I. Charles'ı tahttan indirerek idam ettiren ve ardından da kendisini İngiltere'nin koruyucusu ilan eden Oliver Cromwell her ne kadar librettonun kurgusunda son perdeye kadar sahneye çıkmasa da operaya onun adının verilmesi Verdi için cazip bir seçimdir.

Bir zamanlar yerinde Naum Tiyatrosu'nun durduğu Çiçek Pasajı'na bakarken Dickens'ın aktardığı, Murray'nin çizmiş olduğu tabloyu gözümün önünde canlandırmaya gayret ediyorum. "Yamuk taşlarla döşeli sokaklarda takunyaların tok sesi duyuluyor ve iki, üç azametli hanım tahtırevanlarıyla geçiyorlar. Kırım'dan dönmüş yaralı birkaç subay, içmiş oldukları kötü şaraba rağmen, neşe içerisinde kol kola gülüyor ve gürültülü bir şekilde konuşuyorlar" diyerek Murray renkli tasvirine başlıyor ve hiciv dolu sözlerine şöyle devam ediyor: "Bardaktan boşanırcasına yağmurlu bir Aralık günü; akşam saat yedi civarı ve Pera'nın kibar, daha doğrusu kaba sosyetesi, ellerinden geldiğince iyi olmaya gayret ederek operaya gidiyorlar. Pera operasının bu işin erbabından bir ziyaret hak edecek kadar iyi olduğu doğrusu pek söylenemez. İçinde ölü fareler kokusu var; rutubet, soluk bir hava, garip bir sis, gürültü ve pislik. Bu yüzden de evimde şömine başında rahat bir koltukta elimde çayım ve sözlüğümle oturmayı tercih ediyorum. Ancak bu akşam gitmek zorundayım, çünkü bütün kitaplarım paketlendi, uşağım arkadaşına küçük skandalları anlatmak üzere tatile çıktı. Ayrıca düzenbaz bir pastanede berbat bir yemek yedim ve ne olursa olsun arkadaşlarım beni alıp götürdüler". Ve böylece Murray o devrin İstanbul'undaki yegâne İtalyan operasının evi olan Naum Tiyatrosu'nun yolunu tutar.

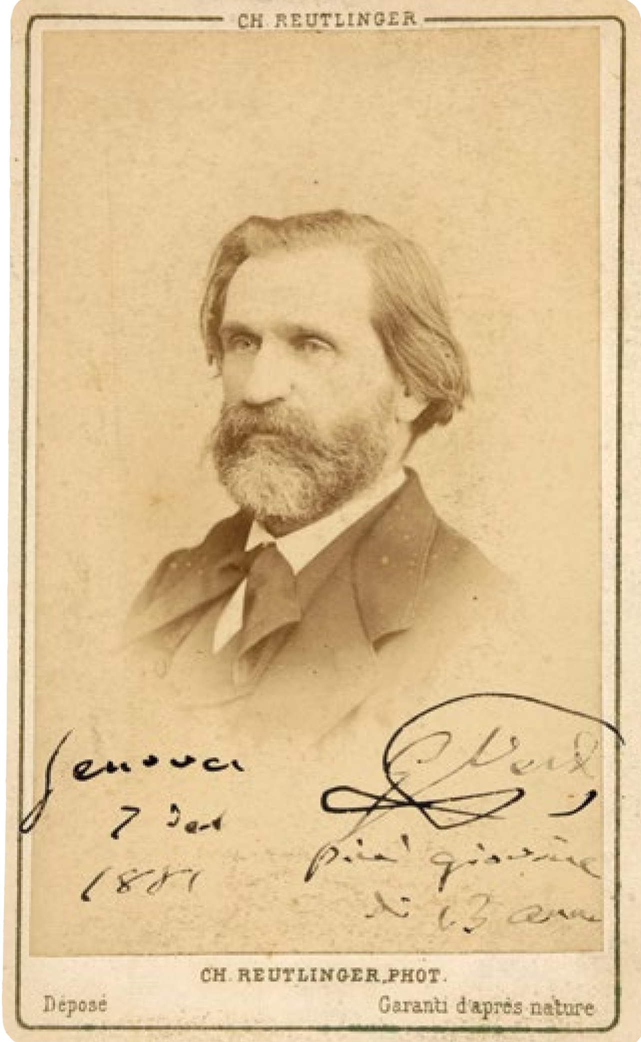
Tiyatro kapısında "Hiç yıkanmamış bir kalabalığın yaygarası ve tıkışıklığı" ile karşılaşırlar ve bu durum o kadar dayanılmazdır ki bir süre "Etraf sakinleyene kadar birer bardak kokteyl ve puro içerek" sohbet etmek üzere tiyatronun café'sine geçmek zorunda kalırlar. O günlerde Kırım Savaşı bütün şiddetiyle devam ettiği üzere İstanbul'a akın akın gelmiş olan etraftaki bazı İngiliz ve Fransız denizciler birbirleriyle arkadaşlık etmektedirler. Yüksek sesle şarkı söylerler; Wapping şarkıları Fransız chansonette'lerine karışır. Mutlu, gürültülü ve sarhoşlardır. En nihayetinde bir garson onları İtalyanca olarak nazikçe "Armoni Tapınağı'nın bitişikte olduğu ve etraftakileri rahatsız ettikleri" konusunda uyarır. Ancak Murray belki de o denizcilerle beraber café'de kalmayı daha çok tercih etmektedir; zira "baharı geçmiş bir İngiliz primadonna'nın Verdi'nin operalarından bir tanesini kulağı delen bir haykırmayla paramparça ettiği" Beyoğlu'ndaki bu Verdi temsilinden azıcık bile keyif alacağını hiç sanmaz. Ancak bu durumun ilk beş dakikadan sonra kulaklarına dokunmayacağını düşünerek tiyatronun kapısından içeri girerler. Yirmi kuruşa opera dürbünü kiralamak istemeyince yol gösteren memur kendileriyle derhal ilgisini kesmiş ve

Naum Tiyatrosu bugünkü Çiçek Pasajı'nın yerindeydi.

Cambridge Dükü Prens George da İstanbul'da bulunduğu dönem Naum Tiyatrosu'nun müdavimleri arasındaydı.

İstanbul ilk Verdi operasıyla 1846'da tanıştı; Giuseppe Verdi (Charles Reutlinger).

ellerine paslı bir anahtar tutuşturarak yanlarından ayrılmıştır. Ayrılmadan önce de anlaşılmaz bir loca numarası söylemiş ve grup çoktan tiyatronun içinde yolunu kaybetmiştir. En sonunda doğru loca bulunur, temsil başlar; seyirciler arasında birkaç büyükelçi, "muazzam üniforma ve şapkalarıyla" çeşitli subaylar ve Kraliçe Viktorya'nın kuzeni Cambridge Dükü Prens George da dikkatleri çeker. Ancak bir anda bitişik café'deki denizciler ve askerler temsil ortasında salona girerler ve neşeli şarkılarıyla bu defa opera aryalarına eşlik etmeye başlarlar.

Köşebaşında bağdaş kurmuş Afrikalı bir davul takımının geleneksel şarkıları eşliğinde, tanınmazın da ötesinde değişmiş ve bugün bir tek opera binası dahi olmayan Beyoğlu'nda bir buçuk asır sonra donup kalmış bir halde durduğum noktadan, Naum Tiyatrosu'ndaki o Verdi temsilini, Murray'nin iğneleyici kelimeleriyle gözlerimin önünde canlandırmaya çalışarak, Çiçek Pasajı'na doğru bakarken bir zamanlar tahtırevanlarıyla opera izlemeye gelen hanımları, Cambridge Dükü'nü, o primadonnaları görür gibi oluyorum. Hepsi de birer hayal gibi gözümün önünden geçip gidiyorlar. Bu ruh hali içerisinde Pera sosyetesinin Verdi'nin dehasıyla ilk defa olarak 31 Ocak 1846 akşamı *Ernani* ile tanışmış olduğu Naum Tiyatrosu sahnesindeki o tarihi temsili hayal etmeye başlıyorum. Üstelik İstanbul bu temsille Kopenhag, Budapeşte, St. Petersburg, New York, Stockholm veya Prag olsun dünyanın pek çok önemli şehrinden önce *Ernani*'ye ev sahipliği yapmıştı. "*Ernani* sahnelendi ve bu büyük ustanın başarısı hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde görüldü. Pera'da sahnelenen ilk Verdi yapıtı olan *Ernani* her ne kadar kulaklara yabancı gelse de tartışmasız bir şekilde iyi karşılandı. Operaya yeni bir soluk getiren bu tarzın yeniliklerine seyirci alıştıkça başarısının daha da artacağı söylenebilir" diye yazmıştı bu tarihi olay karşısında Journal de Constantinople gazetesinin kıdemli müzik kritiği 6 Şubat 1846 tarihli köşe yazısında.

1842'de *Nabucco* ile dünya müzik çevrelerinde ilk olarak adından ciddi anlamda söz ettirmeye başlayan 29 yaşındaki genç Verdi'nin Venedik'teki La Fenice Tiyatrosu'nun siparişi üzerine bestelediği ve bu tiyatroda 9 Mart 1844'te dünya prömiyeri gerçekleşen *Ernani* operasının iki sene içerisinde Naum Tiyatrosu'nda da sahneye konmuş olması hiç şüphesiz ki İstanbul'daki opera kültürünün gelişim tarihçesi açısından son derece önemlidir. *Ernani*'nin librettisti Francesco Maria Piave, La Fenice'den Verdi'ye yeni bir eser teklifi gelince besteciye ilk olarak Walter Scott'un *Woodstock* romanından yola çıkarak *Allan Cameron* adlı bir opera librettosu önerir. Verdi bu teklifi kabul eder, ancak yeni operanın adının *Cromwell* olarak değiştirilmesini ister. I. Charles'ı tahttan indirerek idam ettiren ve ardından da kendisini İngiltere'nin koruyucusu ilan eden Oliver Cromwell her ne kadar librettonun kurgusunda son perdeye kadar sahneye çıkmasa da operaya onun adının verilmesi Verdi için cazip bir seçimdir. Piave librettosunu hazırlar ve Verdi'ye sunar; ancak İtalyan besteci o sırada tamamen fikrini değiştirmiş ve *La Fenice* için trajik bir aşk öyküsünü işleyen Victor Hugo'nun *Hernani* oyununu opera olarak bestelemeye karar vermiştir.

Hugo'nun *Hernani*'si 25 Şubat 1830'da Paris'te ilk defa sahnelendiğinde Fransız tiyatro tarihinde "eski ekol" klasikçiler ile "bohem" romantikler arasındaki çatışmanın doruğa çıktığı, Balzac, Dumas, Berlioz ve Théophile Gautier gibi Hugo'nun yanında duran sanatçıların galibiyetiyle, edebiyatta Romantizm adına çok önemli bir zaferin kazanıldığı bir gece olmuştu. Ancak Hugo'nun oyunu zaman içerisinde sahnelerde giderek görülmez olduysa da Verdi'nin dahiyane yeni operasıyla tekrar hayat bulmuş, görüldüğü üzere etkileri 1846'nın Beyoğlu'na kadar ulaşmıştı. Konusu 16. yüzyıl İspanya'sında geçen *Ernani* bu adla bir haydut olarak bilinen, ama esasında bir asilzade olup, gerçek adı Don Juan olan baş kahramanın, Kral Don Carlo ve yaşlı Gomez de Silva'nın rekabetlerine rağmen, aşık olduğu Elvira'nın kalbini kazanarak onunla evlenmesi, ancak önceden verilmiş bir şeref sözü uğruna, şerefini aşkına üstün tutması yüzünden, intihar etmesi ile sonuçlanan trajik bir öyküyü işler. Dolayısıyla Ernani tam anlamıyla romantik bir figürdür ve Verdi'ye eserinin dramatik ve kurgusal bütünlüğünü sağlayabilmesi açısından aradığı kilit karakter olarak Piave tarafından ideal bir libretto içerisinde ele alınmıştır.

Naum Tiyatrosu'ndaki temsilde o sezon İtalya'dan gelmiş olan kumpanyanın solistlerinden başrolleri Maddalena Emilia Cominotti (Elvira), Massimilaino Piacentini (Ernani), Pompeo Marchesini (Don Ruy Gomez de Silva) ve Antonio Avignone (Don Carlo) paylaşırlar. Bugün

Ernani'nin dünya prömiyeri 9 Mart 1844'te Venedik'teki La Fenice Tiyatrosu'nda gerçekleşti.

Ernani'den bir sahne.

unutulmuş olan bu sanatçıların adlarını o devrin gazete ve dergilerinde, dünyanın değişik opera binalarında yer almış oldukları temsil haberlerinde görmek mümkündür. *Ernani*'yi İstanbul'da sahneye koyan ve idare eden şef ise hepimizin neşeli marşlarıyla yakından tanıdığı ve sonradan Muzika-yı Hümâyun'un başına getirilerek "Paşa" mertebesine yükseltilecek olan, Sultan Abdülaziz ve Sultan V. Murad'a piyano dersleri de vermiş Callisto Guatelli'dir. 6 Şubat 1846 tarihli Journal de Constantinople'de *Ernani* prömiyeri hakkında çıkan uzun kritik yazısında Guatelli'ye büyük övgü vardır; zira onun gayretleri sayesinde "tiyatromuz için hayli zor ve çetrefilli bu opera" Pera'da aynen İtalya'daki gibi hiçbir transpozisyon ve değişiklik yapılmadan sahneye konabilmiştir. Ancak 3 Nisan 1869 tarihli The Musical World dergisinin haberine göre *Ernani* çeyrek asır sonra Sultan Abdülaziz'in huzurunda İstanbul'da tekrar sahnelendiği zaman finaldeki görkemli koro yerine (*Si ridesti il leon di Castiglia* olmalıdır) koristler hep bir ağızdan "Glory to Abdul Aziz" (Sultan Abdülaziz çok yaşa) nakaratını söylemiştir.

1846 prömiyerine geri dönecek olursak, Journal de Constantinople bu tarihi gece ve sonraki temsiller hakkında bizlere önemli bilgiler vermektedir. Naum Tiyatrosu kitabımda da aynen aktardığım üzere Verdi, Elvira rolünü her anlamda Mme. Caminotti'nin sesine göre daha güçlü ve geniş bir ses için yazmış olsa da, sanatçı temsillerde bu zor rolün altından başarıyla kalkmıştır. Seyircinin ilk iki temsilde beğenmediği korkunç kadanslı adagio temposunu değiştirdikten sonra girişteki cavatina'sını kusursuz bir şekilde söylemiş, "Tutto sprezzo, che d'Ernani" cabaletta'sını söylerken de bütün seyircilerden alkış almış ve tekrar sahneye çağrılmıştır. Don Carlo ile olan düetinde ve devamındaki trioda ise her ne kadar bu parça yeteneklerine uygun olmasa da, ustalığını seyirciye kanıtlamıştır.

Öte taraftan sezon başından beri tenor Piacentini'ye karşı her nedense sert bir tutum içerisinde olan Pera halkı ona hak ettiği alkışları bile esirgemesi sonucu kendisinin yeteneklerini felce uğratarak kapasitesini tam gösterememesine sebep olmuş olsa da, Ernani rolünde sahneye çıkan sanatçı sergilemiş olduğu performans sayesinde nihayet halkın gözüne girmeyi başarabilmiştir. İlk perdedeki "Come rugiada al cespite" cavatina'sını çok iyi, "O tu, che l'alama adora" cabaletta'sını daha da iyi söylemiş, ikinci perdedeki "Oro, quant'oro ogni avido"yu ve yine aynı perdede Elvira ve Silva ile yaptığı

Türkiye'de sahnelenen ilk Verdi operasını Callisto Guatelli idare etmişti.

The Musical World.

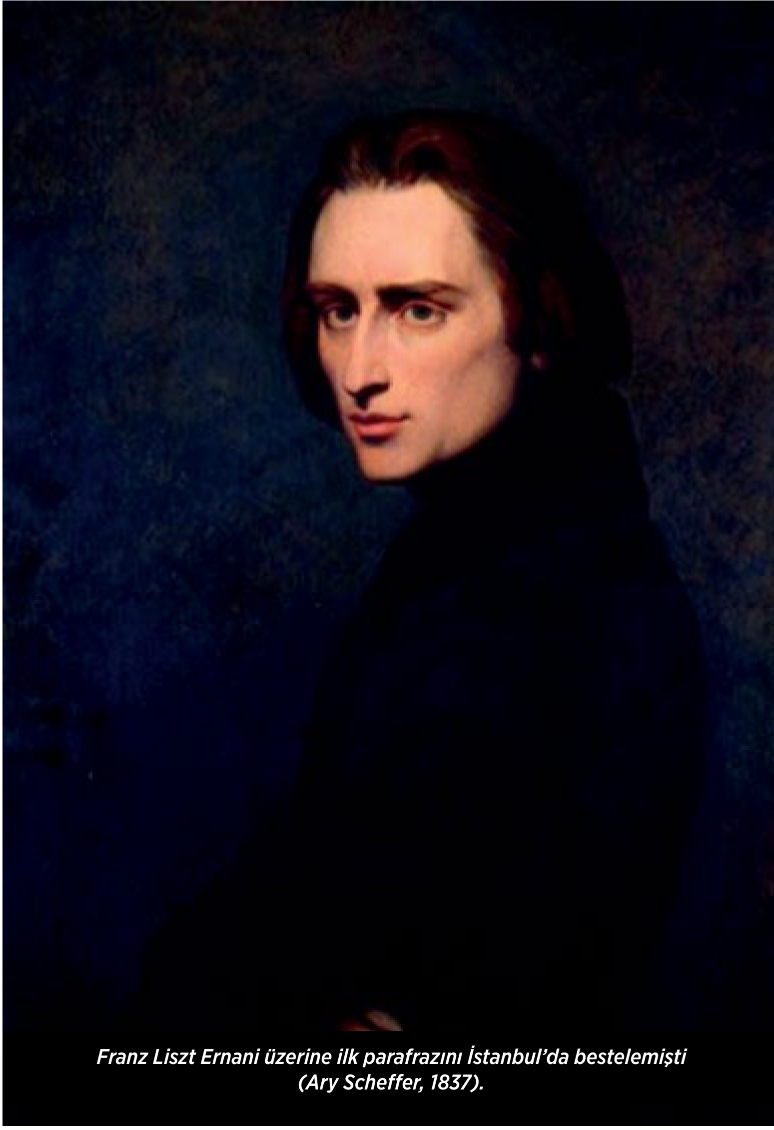
"The worth of Art appears most eminent in Music, since it requires no material, no subject-matter, whose effect must be deducted: it is wholly form and power, and it raises and ennobles whatever it expresses."—*Goethe.*

SUBSCRIPTION, FREE BY POST, 20s. PER ANNUM,
Payable in advance by Cash or Post-Office Order to DUNCAN DAVISON & CO., 244, Regent Street, London, W.
[*Registered for Transmission Abroad.*]

VOL. 47—No. 14. SATURDAY, APRIL 3, 1869. PRICE { 4d. Unstamped. 5d. Stamped.

Ernani was recently performed at Constantinople before the Sultan to honour whom the chorus substituted "Glory to Addul-Aziz" for the usual ascription in the *finale.*

3 Nisan 1869 tarihli The Musical World dergisinin haberi.

Franz Liszt Ernani üzerine ilk parafrazını İstanbul'da bestelemişti (Ary Scheffer, 1837).

1980'lerde İngiliz müzikolog Alan Walker, Weimar'daki Liszt Arşivi'nde daha önce hiç görmediği bir yazma ile karşılaşır; "Pera, Haziran 1847" ibaresini taşıyan bu Liszt yazmasının - S. 432'den farklı olarak - büyük piyanistin İstanbul'da kaldığı sırada bestelemiş olduğu, ama kaybolmuş olan başka bir Ernani parafrazı olduğu ortaya çıkar.

Eski bir kaleydoskop kartonunda Dolmabahçe Saray Tiyatrosu (Emre Aracı koleksiyonu).

şahane düetleri ise coşkuyla seslendirmiştir. Geçirmiş olduğu çok ciddi rahatsızlığın ardından henüz iyileşen Marchesini ise Silva rolünde sahneye çıkmıştır. Primadonna gibi onun da rolünün sesine uygun olmadığı görülür; zira bu rol için çok daha derinden gelen bir ses gerekmektedir. Ama bu elverişsizliğe rağmen Marchesini durumu beklendiği gibi iyi idare eder ve halk da sanatçının çabalarına minnettar olduğunu ve sanatındaki olumlu gelişmeye kayıtsız kalmadığını her akşam kendisini alkışlayarak kanıtlar.

Don Carlo rolündeki Avignon için ise gazetede yalnızca övgü dolu sözler göze çarpmaktadır. En önemli rollerden birini üstlenen sanatçı, tartışmasız bir şekilde, başından sonuna kadar üstün bir yetenek sergilemiştir. İlk perdede mükemmel söylediği görkemli "Perché Elvira rapì la pace mia?" resitatifinden üçüncü perdenin muhteşem finaline kadar usta bir solist, yetkin bir müzisyen ve zeki bir oyuncu vardır sahnede. Elvira ile düetinde, ikinci perdedeki "Lo vedromo, veglio audace" adagio'sunda, "Vien meco" cabaletta'sında ve nerdeyse tamamen onun rolü üzerine kurulmuş olan üçüncü perdenin muhteşem sahnesinde herkesten büyük beğeni toplamıştır. İlk temsilde şık kostümleri içinde korolar iyi söylemiş ve orkestra iyi çalmıştır. Ancak bu ilk temsilin ardından yapılan röprizlerde orkestranın eşliğinde bazı sorunlar olduğu gözlemlenmiştir. Üstelik Verdi'nin sahneye yerleştirdiği ikinci orkestrayı bu temsillerde bir araya getirmek mümkün olamamıştır.

Ernani'nin 1846'da İstanbul'da sahnelenmiş olması, Pera sokaklarından bir sene sonra geçen virtüöz başka bir bestecinin, hiç beklenmedik bir şekilde, dağarcığına yepyeni bir eser kazandırmasına da vesile olacaktır. 1980'lerde İngiliz müzikolog Alan Walker, Weimar'daki Liszt Arşivi'nde daha önce hiç görmediği bir yazma ile karşılaşır; "Pera, Haziran 1847" ibaresini taşıyan bu Liszt yazmasının - S. 432'den farklı olarak - büyük piyanistin İstanbul'da kaldığı sırada bestelemiş olduğu, ama kaybolmuş olan başka bir *Ernani* parafrazı olduğu ortaya çıkar. Eserin 1985'te Carnegie Hall'da piyanist Jeffrey Siegel tarafından gerçekleşen Amerikan prömiyerini köşesine taşıyan New York Times'ın usta müzik kritiği Donal Hanehan'ın bir tür "müzik arkeolojisi"ne benzettiği bu keşif bugün S. 431a olarak bilinen Listz'in *Birinci Ernani Parafrazı*'nın ortaya çıkış öyküsüdür. Her ne kadar Liszt'in İstanbul'a geldiği 1847 yazı öncesinde Naum Tiyatrosu o sene yanmış da olsa *Ernani* İstanbul müzik çevrelerinde hâlâ konuşuluyor olmalıdır ve Walker'ın da öne sürdüğü gibi belki de Giuseppe Donizetti tarafından Macar piyaniste Sultan Abdülmecid'in huzurunda verdiği konserler öncesinde padişaha dinletmek üzere oluşturduğu repertuvarda yeni bir parafraz malzemesi olarak önerilmiştir.

Bugünlerde *Ernani* İstanbul Devlet Opera ve Balesi sanatçılarının yorumuyla tam 170 sene sonra İstanbul'a tekrar geri dönüyor. Operalar ne mutlu ki partisyonlardan yeniden dirilebiliyorlar; keşke o yitik opera binaları da bir gün enkazlarından dirilebilse. Bu makaleyi kaleme aldığım sırada tesadüfen bulduğum, Paris'te basılmış 19. yüzyıldan kalma bir stereoskop kartına bakıyorum. Üzerinde Dolmabahçe Sarayı Tiyatrosu'nun arkadan çekilmiş ve sahne yüksekliğini de çatısından seçebildiğiniz bir fotoğrafı var. Demek ki fotoğraf o tiyatronun faal olduğu 1859-1863 yılları arasında çekilmiş olmalı. Bu karta o sihirli dürbünle kimbilir hangi gözler baktı? Ben de bakıyorum ve aynen çocukluğumda olduğu gibi o üç boyutlu manzaranın canlandığını çok iyi görüyor, o karenin içine adım attığımı hissedebiliyorum. Bu düşüncelerle bir Verdi makalesini Wagner'in şu sözüyle noktalamak istiyorum: "Die Phantasie schafft die Wirklichkeit" - Hayal gerçeği yaratır.

Emre Aracı'nın Andante'deki geçmiş yazılarının tamamına ***www.emrearaci.weebly.com*** adresinden ulaşabilirsiniz.